

5. Енджейчик І. Сучасний туристичний бізнес. Екостратегії в управління фірмою. Фінанси и статистика, 2003. 320 с.
6. Буряк П., Карпінський Б., Карпова Я. Маркетинг: навчальний посібник. Київ: Професіонал, 2005. 318 с.
7. Мальська М.П., Худо В.В. Туристичний бізнес: теорія та практика: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 424 с.
8. Бобрицька Н. Бенчмаркінг як методологічна основа маркетингового впливу на розвиток туристичних підприємств. Економіка та підприємництво. 2015. Вип. 34-35. С. 91-99.
9. Давидюк Ю.В., Шокот К.М. Стратегічні підходи до підвищення конкурентоспроможності підприємств готельного бізнесу. Економіка та суспільство. 2016. Вип.7. С. 266-272.
10. Інновінг в туризмі: монографія / за заг. ред. А.А. Мазаракі. Київ: Київ. нац. торг.екоп. ун-т, 2016. 532 с.

Баянська В. А.
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна
*Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри
туристичного та готельно-ресторанного бізнесу*
Шикіна О. В.

ПРИРОДНО-КУЛЬТУРНІ КОМПЛЕКСИ БАЗОВОЇ МОДЕЛІ РЕКРЕАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ

Перед тим, як зануритися у дослідження історичних природних і культурних комплексів, слід розглянути детальніше таке поняття, як територіальна рекреаційна система. ТРС – це соціальна керована (частково самокерована) геосистема, гетерогенна за складом, що характеризується функціональною і територіальною цілісністю [1].

Завдяки певним технологіям ми можемо спостерігати створені комплекси рекреаційної системи, навіть в тих місцях, де дуже складно підтримувати їх і розвивати. Як приклад, можна згадати Намібію - країну на південному заході Африки. З приводу більшості країн нижче Єгипту існує певний стійкий

стереотип-це поширювачі бідноти, хвороб, криміналу, хоча це не є повною правдою. Більшість території Намібії – пустелі, величезні простори з піском та дюнами, камінням, тваринами та рослинами, які здатні вижити у таких спекотних умовах. Здавалося, як у такому місці можливо створити щось, хоча б дотичне до рекреації? Відповіддю є Fish river canyon, Quiver tree forest, місто-привид-Kolmanskop та найбільший в країні заповідник – Etosha National park. Все зазначене є туристичними атракціями і рекреаційними ресурсами, які облаштували для іноземців місцеві жителі Намібії, перетворивши те, що їм дала природа, а також те, що залишили минулі покоління людей, на природні та культурні комплекси.

Якщо звернути увагу на місто Одеса, ми помічаємо і Археологічний музей, і Історико-краєзнавчий, і музей Західного та Східного мистецтва, і пам'ятники Дюку де Рішельє, Апельсину й багато інших культурних магнітів, що тягнуть до себе рекреантів. Навіть під час пандемії та війни люди продовжують відвідувати культурні комплекси, за-для психічного здоров'я та знань. Більш того, динаміка розвитку культурної спадщини така, що вже з'являються музеї та виставки в Україні з експонатами пов'язаними з війною, а це означає нову «культурну» та «memory» спадщину для наступних поколінь.

Можемо розглянути, який стан культурних об'єктів у інших країнах на прикладі музеїв (рис. 1).

Найбільша кількість музеїв знаходиться у США, Європі та Канаді, а найменше в Ізраїлі та в Римі (Ватикані). Всього налічується приблизно 103842 музею. Отже, людству цікаво створювати та розвивати таке направлення культурної спадщини.

Виставки, арт-галереї, музеї – всі зазнали великий спад відвідуваності, коли почалася пандемія коронавірусу. Так, не всі країни закрили свої кордони, але люди все одно самі вирішували, що краще цього року вони будуть вдома, замість того, щоб кудись летіти та щось відвідувати. У населення країн майже зникла можливість відпочивати та психологічно розвантажуватися за допомогою культурних комплексів, звісно це потягнуло на спад динаміку їх

розвитку. Деякі музеї, галереї почали закриватися, але були й ті, хто впорався з кризою.

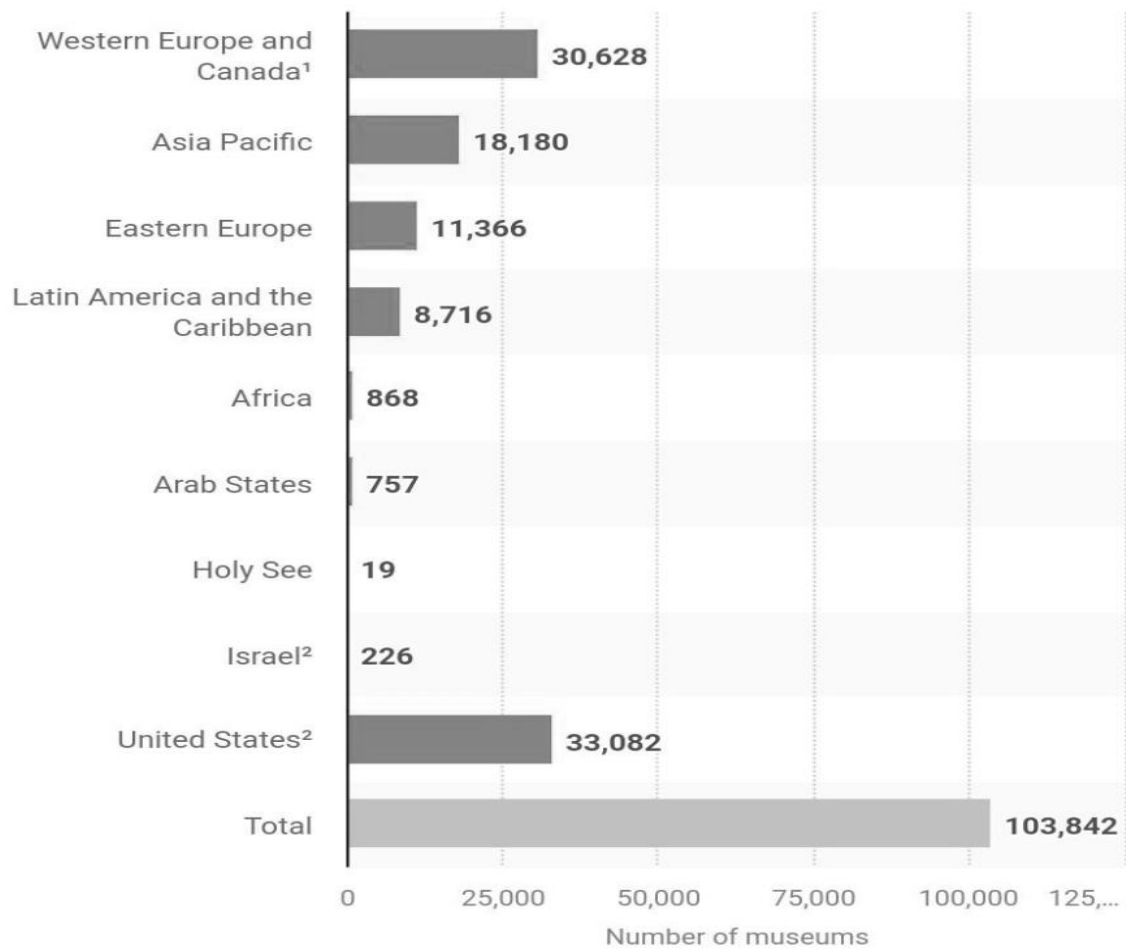

Рис. 1. Статистична діаграма кількості музеїв у країнах світу

Джерело: [2]

Наразі варто розглянути динаміку відвідуваності об'єктів культурної спадщини Англії, щоб наочно побачити вищезазначене (рис. 2).

Відомості рис. 2 свідчать, як сильно вплинула пандемія на відвідуваність, але, потрібно звернути увагу на те, що вже з кінця 2021 по 2022 роки вона почала стрімко відновлюватися і у 2022-2023 роках досягла майже того рівня, який був до коронавірусу. Отже, можна зі впевненістю сказати, що людям необхідно відвідувати культурні комплекси рекреаційної системи. Навіть після кризи вони продовжують повертатися і повертатися в музеї, галереї, на виставки, ярмарки і тому подібні культурні місця.

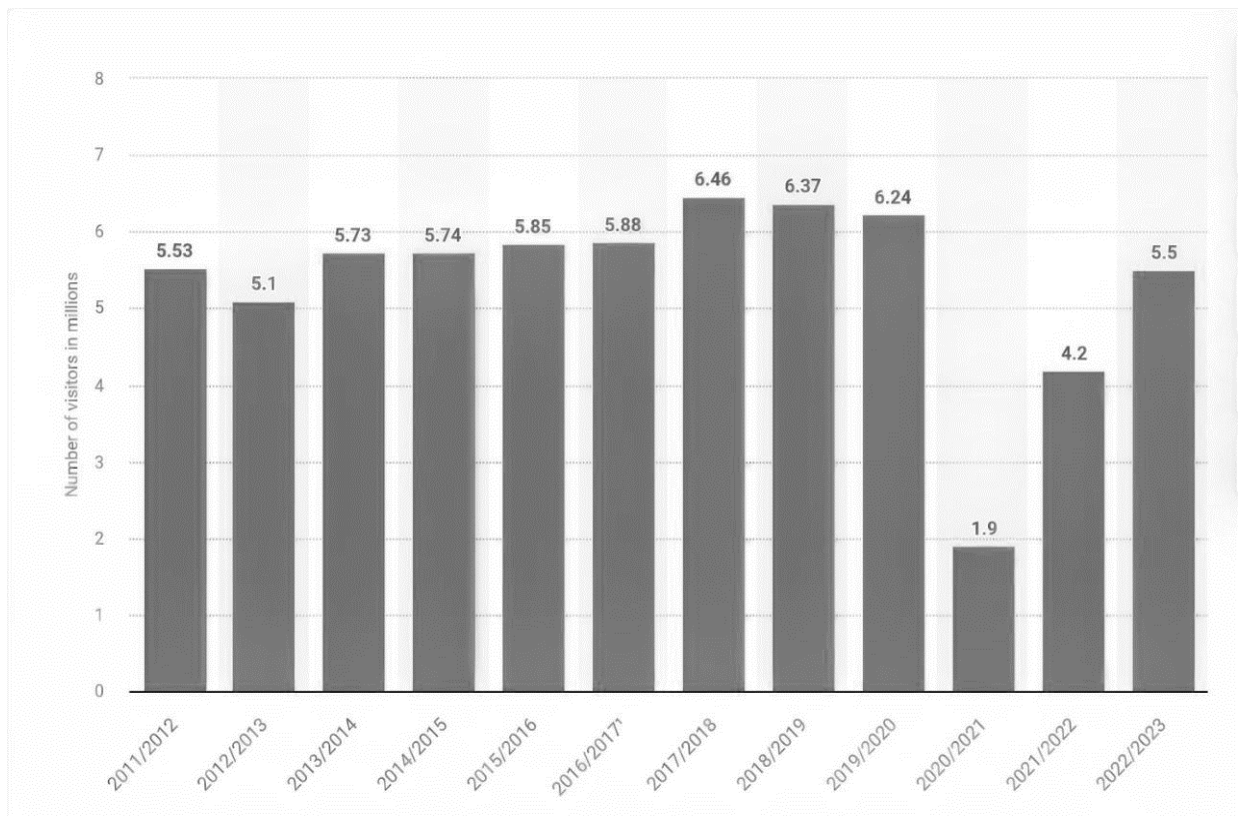

Рис. 2. Кількість відвідувачів об'єктів «Англійської спадщини» з 2011 по 2023 роки (млн. осіб)

Джерело: [3]

Пандемія COVID-19 торкнулася людей по всьому світу, але ми розглянемо ситуацію на прикладі Чеської Республіки. У цій країні 2020 року було ухвалено низку заходів, спрямованих на скорочення контактів між людьми та їхньої рухливості, так само як і в більшості країн.

Навіть після закінчення надзвичайного стану зберігалися деякі обмеження на пересування і скупчення людей. Ці обмеження супроводжувалися поняттям «ізоляція», що призвело до значних змін у звичайній поведінці населення та його дозвіллі, зокрема до зниження фізичної активності [4], зокрема дітей. Пандемія коронавірусу мала значний вплив на мобільність населення.

Хоча важко передбачити всі наслідки COVID-19 для населення, існує спільна думка, що пандемія COVID-19 впливає не лише на фізичне, а й на психічне здоров'я людини. Ще в березні 2020 року ВООЗ звернула увагу на необхідність враховувати вплив пандемії на психічне здоров'я людини.

Наслідки пандемії коронавірусу та пов'язаних із нею державних обмежень включають стрес, тривогу, депресію, розчарування та невизначеність [5]. У Китаї було проведено дослідження, яке підтвердило наявність тривоги, депресії, алкоголізму та погіршення самопочуття під час пандемії COVID-19. Результати також засвідчили, що люди віком 21-40 років були більш уразливими щодо свого психічного здоров'я та вживання алкоголю. Соціальна стигма та ксенофобія також асоціюються із ситуацією COVID-19. Довгостроковий вплив ізоляції/карантину на неблагополучний психічний стан людини також є проблемою. Дослідження, проведене в Чехії Національним інститутом психічного здоров'я, виявило збільшення частоти психічних захворювань серед дорослого населення, триразовий ризик самогубств і депресії, а також збільшення частоти вживання алкоголю.

Різні види дозвілля, спорт, зустрічі з сім'єю та друзями – типові способи, якими люди компенсують повсякденні стреси. Однак під час пандемії ці види діяльності значно постраждали. Але навіть у періоди найсуворіших обмежень виїзд на природу був можливий (хоча й за дотримання встановлених правил, особливо соціальної дистанції). У Чехії відвідування лісу є одним із найпопулярніших видів дозвілля [6-7].

Підводячи підсумки, динаміка розвитку культурних та природних комплексів базової моделі рекреаційної системи зростає і розвивається у всіх куточках планети. Культурні та природні ресурси, облаштовані людиною, є необхідними для гарного, міцного фізичного та психологічного стану. Під час пандемії багато культурних комплексів не витримували та зачинялися або тимчасово, або назавжди, однак вже з кінця 2021 почала знов зростати відвідуваність і наразі динаміка показує, що статистичні данні повернуться на ті значення, які були до кризи. Якщо говорити за природні комплекси, вони взагалі стали для багатьох єдиним порятунком у часи обмежень і їх динаміка показує значне підвищення відвідуваності та розвитку.

Список використаних джерел

1. Природні та культурні комплекси. URL: <http://surl.li/shjdv>
2. Гродзинська І.О., Нездоймінов С.Г., Гусєва О.В., Замкова А.В. Основи рекреалогії (економіко-екологічний та маркетинговий аспект): навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2014. 264 с.
3. Museums worldwide - statistics & facts. URL: <http://surl.li/shjcs>
4. Bourdas D.I., Zacharakis E.D. Evolution of changes in physical activity over lockdown time: Physical activity datasets of four independent adult sample groups corresponding to each of the last four of the six COVID-19 lockdown weeks in Greece. Data Brief. 2020;32:106301. doi: 10.1016/j.dib.2020.106301.
5. Duan L., Zhu G. Psychological interventions for people affected by the COVID-19 epidemic. Lancet Psychiatry. 2020;7:300–302. URL: 10.1016/S2215-0366(20)30073-0.
6. Hlaváčková P., Slováčková H., Březina D., Michal J. Comparison of results of visitor arrival monitoring using regression analysis. J. For. Sci. 2018;64:303–312.
7. Krejčí H., Stárová M., Hrbek I., Navrátilová M., Beranová M. The perception of forests by the Czech Republic general public. J. For. Sci. 2019;65:226–233. doi: 10.17221/138/2018-JFS.

Бистрицька В. М.

Державний університет «Житомирська Політехніка»

м. Житомир, Україна

*Науковий керівник – к.і.н., доцент кафедри
туризму та готельно-ресторанної справи*

Любченко В. В.

ІНКЛЮЗИВНИЙ ТУРИЗМ – МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ЛЮДЕЙ

З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року значно ускладнило умови для розвитку туризму, в тому числі і інклюзивного. Оговтавшись від шоку туристична галузь повернулася до діяльності, зробивши акцент на розвиткові внутрішнього туризму. Туристичні агенції та організації